

Pastabos pačiam sau

Drąsios Lietuvos įvaizdis

Valstybės įvaizdžio formavimas – tarptautinės konkurencijos sąlygojama būtinybė. Ir ne tik. Kalbant apie valstybę, be makroekonominio *pardavimo* (pvz., padidėję užsienio turistų ir investicijų srautai), ne mažiau svarbi viešajai diplomatijai atstovaujanti *pristatymo* kategorija. Kitaip tariant, valstybei labai svarbu turėti strateginio marketingo ir viešosios diplomatijos sintezę paremtą ilgalaikę įvaizdžio strategiją, kuri apie ją, valstybę, kurtų nuoseklią suvokimą.

Lietuva sieks būti suvokiama kaip drąsi valstybė. Ir greičiausiai būtent drąsos charakteristika yra ne tik perteikianti mūsų istorinę narsą, bet yra ir ta lietuvių savybė, kurią dar reikėtų sustiprinti.

Žinoma, čia nekalbu apie kvailą drąsą ir kitas neigiamas tos sąvokos prasmes. Tiesą sakant, abejoju, ar agresyvumą ir stačiokiškumą galima priskirti prie drąsos. Greičiau jau prie kvailumo. Na, o drąsa – tai visų pirma tvirtas charakteris, leidžiantis turėti ir reikšti savo nuomonę, nebijoti pasakyti, ką manai, o esant stipresniems oponento argumentams – prisipažinti klydus. Drąsa man – taip pat ir netrypciojimas vietoje, ryžtingas sprendimų priėmimas bei novatoriškų iniciatyvų įgyvendinimas. Drąsa yra neatsiejama bet kokios kūrybinės veiklos palydovė, ne kartą įrodžiusi drąsių ieškojimų išliekamąją vertę. Kai kada lietuviams trūksta drąsos būti tolerantiškiems.

Drąsa yra nepaprastai svarbi Lietuvai vykdant tarptautinius įsipareigojimus. Ar kalbėsime apie didelio masto tarptautinių renginių organizavimą Lietuvoje, ar apie Lietuvoje esančių Pasaulio kultūros paveldui priklausančių objektų apsaugą, ar – galų gale – apie aukščiausių Lietuvos vadovų tvirtas pozicijas pasauliniuose forumuose – visur reikia drąsos, kuri lietuviui būdai yra natūrali. Natūrali ji ir didžiajai daliai Lietuvos tautos, gyvenančios ir dirbančios Lietuvai užsienyje. Natūrali ji turi tapti ir Lietuvos politikams, priimančiam įstatymą dėl dvigubos pilietybės įteisinimo. Juk tikrąjį valstybės įvaizdį ir kuria tai, kas susiklosto natūraliai.

Tad drąsios Lietuvos įvaizdis yra ne tik tai, kas mums buvo būdinga iki šiol, bet ir tai, ko mes turėtume siekti ir sieksime. Mes elgsimės taip, kad savo drąsiu elgesiu pelnytume aplinkinių pagarbą. Mes elgsimės taip, kad visų pirma patys pradėtume save labiau gerbti.

Na, o baigdamas vėl norėčiau grįžti prie valstybės įvaizdžio. Visas įvaizdžio formavimo procesas yra paremtas išskirtinumo ir savitumo paieškomis. Manau, visi sutiks, kad tai, ko neturi jokia kita pasaulio valstybė, toli ieškoti nereikia. Tai yra mūsų tradicijos. Mūsų kryždirbystė ir mūsų knygnešystė. Tai yra lietuvių kalba. Tad man juo maloniau pastebėti, kad žodis **drąsa** rašomas su **ą** nosine.

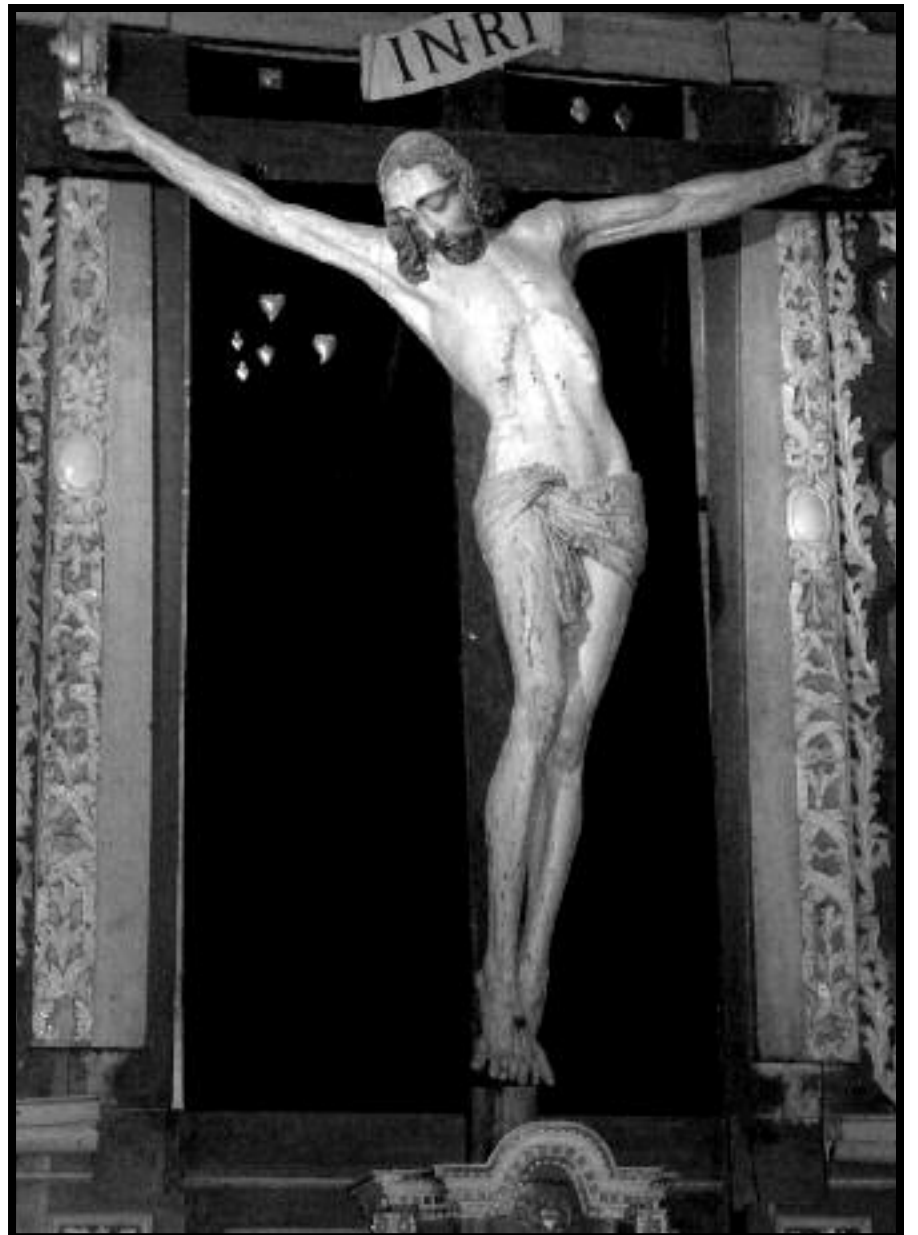
Šarūnas Sakalauskas

Kitame numeryje:

- Aldona Elena Puišytė. Eilėraščiai.
- Vacys Bagdonavičius. Vydūnizmo fenomenas.
- Aušra Gudavičiūtė. Aukso paukštė – į Clevelendą.
- Stanislovas Abromavičius. Senieji vargonininkai.

Redaguoja Aldona Žemaitytė

aldaze@gmail.com

Nukryžiuotasis. Vilniaus Bernardinai. Medis.

Antano Petrausko nuotr.

Gavėnios laikotarpis baigiasi Verbų sekmadieniu – Jėzaus įžengimo į Jeruzalę triumfu. Minia kloja jam po kojom palmių šakas ir ant kelio tiesia drabužius, skanduoja šlovinimo šūkius. Tuoj po šio sekmadienio prasideda Didžioji savaitė – Dievo sūnaus žmogiškoji drama. Ta pati minia renkasi jau prie valdžios rūmų ir skanduoja: ant kryžiaus jį! Kareiviai plėšia jo drabužius ir meta burtus, kuriam jie teks.

Apie minios nenuovokumą ir nepastovumą verčia galvoti ne tik Kristaus kelias į Golgotą ir mirtis ant kryžiaus. Žmonių gyvenime tūkstančius metų kartojasi ta pati drama. Iškelusi ką nors į viršūnes, minia po kurio laiko priplaka jį prie žemės. Ypač pavojinga su minia žaisti politikams. Tad ir jiems Didžioji savaitė turėtų būti apmąstymų ir dvasinio susitelkimo savyje metas.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1 psl. Šarūnas Sakalauskas. Drąsios Lietuvos įvaizdis.
- 2 psl. Henrikas Algis Čigriejus. 2006–2007 metų eilėraščiai.
- 3 psl. Algimantas Baltakis. Iš Dienoraščių (1990–1997).
- 4 psl. Indrės Jovaišaitė, Aušra Gudavičiūtė. Savi Valdovų rūmai.
- 5 psl. Edmundas Kulikauskas. Visuomenė turi jausti atsakomybę. Justinas Pikūnas. Iškilus dvasininko veikla.
- 6 psl. Dana Palionytė. Muzikologų šventės atskambiai.
- 7 psl. Vaiva Bilaitytė. Lidijos Šimkutės poezija: vartai į tylą.
- 8 psl. Unė Simokaitė. Vilniaus verbos Aušros vartų gatvėje.

Henrikas Algis Čigriejus

2006–2007 metų eilėraščiai

Gegužę įbrisdavom į kamuolinį
Debesį lyg į šventyklą ar giedančių pilį,
Šiandien – į lapkričio, tartum į daržinę pilką
Ar minkštą peludę.

Bet juk daržinėj kvepia vasarų šienas,
Prie kraigo kertelėje tūno pelėda,
Kažką vis mąsto liūdnei – gal kad vaikai jos negražūs,
Nesikrimsk: kiek žinau jie – ne vagys.

Taip randu aš tai paukštei šiek tiek ir paguodos,
O jinai, pasakydama „ačiū“, suranda ir mano
Patamsiuos prigąsdintai vélei
Irgi žodelį ne juodą.

Kadagys – medis ginkluotas

Nieko blogo negal atsitikti,
Jei stovėsi prie kadagio – medžio ginkluoto,
Aštrūs jo ginklai – svarbiausia
Žali gi jo ginklai nuo amžių.

Koks būtų vėjas ir koks būtų metas –
Giedras, žvarbus ar pilkas,
Kadagys budi, kadagys kvepia,
Kadagys žalią dvasią pasmilko.

Ak, tie medžiai – žali medeliai
Kas jiems belieka,
Kai visi greitakojai, balti baltasparniai
Bėga, nubėga, pabėga.

Nesiskubink numirti – už tos ribos
Nežinai, ką gali pamatyti. Ir ką susitikti:
Gal pasiilgusią mamą, o gal ir tėvą,
Rankoj dirželį belaikantį.

Būtų labai neblogai, kad taip būtų,
Pašėliškai to norėtum,
Bet kas už bedugnių bedugnės,
Dorai nieks nežino nieko.

Negi taip ir nežino, jau taip ir nežino?!
Nors pašėlęs gilumas to griovio,
Tik tartum per sapną ten šviečia jurginai –
Ateičių ateitis ir senovių senovė.

Saulėlydžio atspindžiai languose

Aš nežinau, kas už tų ten langų;
Nagi vis tiek kas gyvena –
Kuičiasi, verda gal vakarienę,
Sėda prie vakarienės,
Svečias gal koks atvažiuavęs,
Prie bulvių košės gal turi ir vyno –

O gal jau karščiuojančiomis akimis
Jau ir taip
Žiūri ir žiūri,
Žiūri ir žiūri
Į liepsnojančią vakaro slėnį.

Henrikas A. Čigriejus prie savo portreto, kurį tapė dailininkas Leonardas Gutasukas.
Aldonos Žemaitytės nuotr.

O buvo tai barzdos!
Globojo, mylėjo jas vėjai.
Linksmi vabaliukai jose klydinėjo,
Po galvas gražiai klydinėjo ir mintys –
Lietuviai barzdočiai
Mat baisiai dūmojo.

*Kas gi ten toks
Eitų keliu į miestelį?*
Nijolė Miliauskaitė

Aš tai žinau, kas ten toks,
Jį nuo seno pažįstu,
Jisai po šiai dienai
Nė trupučio nepasikeitęs,
Vis toksai stoviniuojantis.

Vis nesiryžtantis imt ir nuskristi
(nors geba skraidyti geriausiai),
Vis toks ieškantis, ko neturėjęs,
Vadinasi, ir nepametęs.

Gal man išbėgt ir pašaukti –
Žinau gi jo vardą.
O jei išgąsdinsiu? Ką aš darysiu,
Kai savęs taip ilgai stoviniuojančio
Nebematysiu?

Algimantas Baltakis

Iš Dienoraščių (1990–1997)

Vilniaus knygų mugei apsukruolė „Tyto alba“ suskubo išleisti solidžiai atrodančią Algimanto Baltakio knygą „Gimiau pačiu laiku“ (Iš dienoraščių 1960–1997). Leidykla žinojo, ką darė. Dabar Lietuvoje itin skaitomi memuariniai leidiniai. Pavyzdžiui, Dagnė Jakševičiūtė leidžia jau antrą knygą apie savo motiną, garsiąją teatro artistę Moniką Mironaitę. Apie tą knygą galima tik tiek pasakyti: neduok Dieve – tokie laikai, tokie vaikai... Išviešinti visi intymūs ir pikantiški motinos gyvenimo užkulisiai.

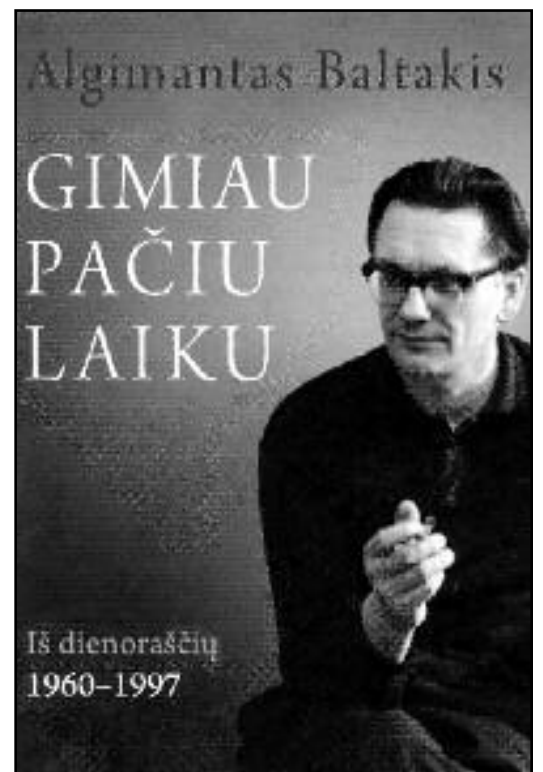
Bet tai moteriškoji memuarų linija. Poetas Algimantas Baltakis priklauso kitai kategorijai: jis sugeba puikiai sujungti asmeninius, visuomeninius, politinius ir meninius savo ir kitų gyvenimo epizodus į vieningą visumą. Skaitai knygą ir regi tarsi didžiulį gobeleną, kurio išvirkščiojoje pusėje sumezgioti mazgai mazgeliai, o gerojoje atsiveria epochinė – mūsų gyvenimo Sovietijoje – panorama.

Algimantas Baltakis priklauso literatūrai (g. 1930), kuri į literatūrą įsiliejo jau chruščiovinio atšilimo laikais ir turėjo galimybę (tegul ir nedidelę) ieškoti savo kūrybinio kelio ir literatūrinės raiškos būdų. Todėl jo „Dienoraščių“ orbitoje tokios literatūrinės asmenybės kaip Eduardas Mieželaitis, Justinas Marcinkevičius, Alfonsas Maldonis. Tai laisvėjančio socializmo karta, kuriai buvo leista daugiau negu į Gulagą ištreptiems arba į vidinę rezistenciją pasitraukusiems kūrėjams.

A. Baltakis visą 7–9 dešimtmečių laikotarpį sukosi literatūrinio gyvenimo verpete: buvo „Pergalės“ žurnalo vyriausiasis redaktorius, poetas, išleidęs 20 poezijos rinkinių, literatūros kritikas, vertėjas, literatūros ir kultūros premijų laureatas. Dienoraščio

žanras jam leido subjektyviau pažvelgti į praeitį, kurią teko išgyventi „homo soveticus“ visuomenei ir kurios likučiai tebėra giliai įsikverbę į mūsų sąmonę ir pasąmonę.

Visuomenę sukreciančio politinio ir visuomeninio lūžio momentas – vienas įdomiausių istorinių etapų mūsų valstybės gyvenime ir kūrėjų sielose. Gal ir todėl didžioji knygos dalis skirta laikotarpiui nuo 1990 metų. „Dienoraščių“ autorius stebi ir stebisi, vertina, džiaugiasi ir piktinasi. Tik niekada nesmerkia. Jeigu būtų Tolerancijos premija memuarinėms knygoms, A. Baltakio „Dienoraščiai“ ją tikriausiai pelnytų. Čia pateikiame „Dienoraščių“ ištraukas, kuriose daugiau kalbama apie išeivijos literatus, apmąstomas Tėvynės likimas žiauriai jos istorijos laikais.

A.Ž

1990 m. gruodžio 11 d., antradienis

Gal ir juokinga, kad ryžausi pradėti dienoraštį tada, kai aš jau pasitraukęs iš aktyvios veiklos: kas gi gali atsitikti pensininkui?! Bet ir nesiruošiu rašyti dienoraščio tikrąja to žodžio prasme, o tik bandysiu užfiksuoti šį tą iš dabarties įvykių, o dar daugiau – iš praeities. Žinoma, reiktų imtis „grynų“ prisiminimų, bet abejoju, ar užtektų jėgų ir noro tokiam užmojui. Be to, dienoraštiniai užrašai geri tuo, kad čia neužsiimi stiliaus šlifavimu, o ir gudravimu (prisimindami praeitį, mes visados – ar dažniausiai – sau esame advokatai). Taigi, būtent dienoraštinis eksromptas man, dideliu tinginiui, yra prieinamiausias žanras. Gal daugiausia teisybės gali pasakyti, kai tiesiog sakai tai, kas tuo metu šauna į galvą.

1990 m. gruodžio 19 d., trečiadienis

Visados bandžiau susipykusius tautiečius taikyti, manydamas, kad daug ką lengviau pavyktų išspręsti, jei nugalėtų blaivus protas. Pykstemės dėl niekų, o nematome tikrųjų, baisių pavojų.

Iki šiol keletą metų buvau dingęs visuomeninėje „užmarštyje“. Prieš savo valią išnirau į paviršių du sykius, vieną buvau sutiktas su didžiausiu entuziazmu, kitą – priešiška. Žinoma, malonu „maudytis“ visuomenės dėmesio spinduliuose, pasiduoti šetono pagundoms. Bet tai – tuštybė. Reikia vėl grįžti į savo tylų pasaulį, kuriame ir glūdi visos tikrosios vertybės.

Šią tiesą pirmą sykį supratau, rašydamas savo „Strazdiškio elegijas“ (1977), čia buvo mano tikroji išpažintis ir atgaila. Savo svarbiausiu eilėraščiu laikau „Zarasų rasą“...

Dabar gal jau nieko vertinga neparašysiu, tačiau bent susigražinsiu dvasinę rimtį, kurios mums visiems labai stinga. Dvasinė rimtis ir yra ta tikroji tvirtovė, kurioje mūsų Lietuva gali apsiginti nuo bet kokio priešo.

Pykstu ant savęs, kad vis pasiduodu gyvenimo šurmuliui. Palikim šitą sritį politikams – čia jų stichija.

Tik išsaugodamas dvasinį autentiškumą, gali būti patikimas ir savo valstybės pilietis, visuomenės narys ir rasti stiprybės kritišką valandą, kuri, atrodo, artėja.

1990 m. birželio 14 d., penktadienis

Lygiai prieš 50 metų per Lietuvą nuskrido baisi žinia: žmonės veža į Sibirą! Netgi tiems, kas

dar nesuprato anų dienų prasmės, atsivėrė akys: štai tikroji Stalino saulė! Ji juoda! O man, vienuolikos metų berniukui, amžinai atminty išliko sunkvežimių užimas nakčia – tai anų dienų garso motyvas. Paskui rašiau: „Užia mašinos pernak“. Tai vis iš to 1941-ųjų birželio. Vien tik nekaltų žmonių trėmimai – pakankamas pagrindas pasmerkti socialinę sistemą, pasakyti jai – ne! Deja, iš tautos atminties visai buvo bandoma išstumti šį Pragarą įvaizdį. Ir mes ištisus dešimtmečius gyvenom, lyg stalinizmas nebūtų padaręs tų baisių nusikaltimų.

Rytą per radiją dainavo Antanas Kučingis. Tarp kitų dainų – ir mano bei A. Bražinsko „Ugnelė“... Su A. Kučingiu susipažinau pas kitą garsų Antaną – pas Miškinį. Abu Antanai baigė Sibiro akademią, čia ... jie pažino visą žmogaus didybę ir visą siaubą ir todėl galėjo būti objektyvūs mūsų „prisitaikėlių“ teisėjai. Niekados neišgirdau iš Miškinio (kaip ir A. Kučingio) prokuroriško kitų žmonių pasmerkimo, tik visados jaučiau jų moralinį imperatyvą. Tokie žmonės, kaip šiedu senieji mūsų inteligentai, aplink save skleidė doros spindulius (gal A. Miškinis ir pasišaipytų iš tokio datatkiško pasakymo, bet dabar nerandu geresnio žodžio).

Taigi, šią gedulo dieną visų pirma prisiminiau tuos Lietuvos žmones, kurie ir Sibire liko žmonėmis, ir grįžę mokėjo išlikti orūs. Kaip tokių žmonių dabar mums stinga! Būtent jie galėtų geriau cementuoti susiskaldžiusią mūsų Lietuvą.

1991 m. liepos 5 d., penktadienis

Šianakt niekaip negalėjau užmigti. Ramybės nedavė šlykštus pokalbis, kurį „suorganizavo“ Saulius Šaltenis savo „Atėnuose“. Daugiau su šiuo žmogum neturėsiu jokių reikalų, jis man miręs.

Mes, mano karta, į literatūrą, ačiū Dievui, atėjo ne tada, kai rašytojus sodino, o tada, kai juos išleido iš kalėjimų. Ir todėl mums teko dalyvauti jau kitokio pobūdžio „literatūrinuose žaidimuose“, kuriuos šiandien galima išjuokti arba pasmerkti, jei kam to labai reikia. Tačiau netgi blogiausiais atvejais su rašytojais nebuvo taip elgiama, kaip pasielgė T. Venclova, A. Štromas, S. Šaltenis – jie pasikėsino į du šventus daiktus: rašytojo garbę ir jo talentą.

1991 m. liepos 13 d., šeštadienis

Šiandien „Tiesoje“ išspausdintas mano atviras laiškas Sauliui Šalteniui „Pušis, kuri nesi“.

Rašau ne tik apie Justiną (Marcinkevičių – A.Ž.), bet mėginu paliesti ir platesnę problemą.

1991 m. liepos 25 d, ketvirtadienis

Vakar gavau keistą laišką, ant voko užrašyta „Vilnius, „Pergalės“ redakcija, A. Baltakui“. Ir vėl be parašo. Bijo žmonės nemalonumų. Įdomus pasasas, būdingas ir kitiems laiškam: „Jūs iššaukėte ugnį į save. Bjauria, nešvarią, sukta. Jūs tai žinojote ir vis tiek drįsote rašyti apie Just. Marcinkevičių. Už tai Jums ačiū, dori žmonės už tai gerbs Jus“.

Keista: ir mieste prie manęs kelis kartus priėjo nepažįstami žmonės ir sakė nori man paspausti ranką ir padėkoti už drąsą ir pan. Teisybės deficitas vėl juntamas. Žmonės išsiilgę tiesos. Liūdna, kad šitai konstatuoti tenka tais laikais, kai Lietuva, regis, žengia į nepriklausomybę.

Užmiršau parašyti: „Krantu“ laidoje labai protingai kalbėjo prof. Vardys (ar Vadys?), politologas, regis, iš Oklahomos universiteto. Ar negaus A. Matulevičius pylos nuo savo šeimininkų?

1995 m. liepos 29 d., šeštadienis

Susidomėjęs skaitau Henriko Radausko knygą be pavadinimo, išleistą „Baltų lankų“ – apie kūrybą ir save, recenzijas, atsiminimus apie jį. Iš pastarųjų man didžiausią išpūdį paliko Jurgio Blekaičio atsiminimai. Taikli pastaba 266 puslapyje – kaip jiedu susiginčijo: „Gindamas savo teisybę, nenorėjau nusileisti ir aš. Kol po kelių apsisvaitymų abu nutilom, pagadinę viens kitam nuotaiką. Iš kur aš tada galėjau žinoti, jog *tai jo privilegija – taisyti kitų klaidas, o ne būti taisomam*?“ Šie žodžiai labai tinka ir kai kuriems mano kolegoms, pvz., Sigitui Gedai ir kitam Sigitui – Parulskui.

Toliau J. Blekaitis rašo: „Tada taip menkai išprovokuotas atšiaurumas atstūmė mane ir jokio bendravimo su Radausku ilgai neieškojau. O žymiai vėliau, kai suartėjome, to epizodo niekada nepriminiau. Tik išmokau geriau jį suprasti. Jog atšiaurumas – tik tariamas: už jo slepiasi švelnus, jautrus, be galo pažeidžiamas žmogus. Jog toks yra jo, plonaodžio, gynimasis. Jog jam kažkodėl beveik neįmanoma prisipažinti klydus, ir nėra reikalo jį prie sienos remti. Geriau praleisti negirdomis, nutylėti – dėl svarbesnio dalyko – jo tikros, nemeluotos draugystės. Bet tai supratau daug vėliau, kai jau sužinojau, kad ne mano vieno artima pažintis su juo prasidėjo nuo apsiapykimo“.

Tęsinys kitame numeryje.

Savi Valdovų rūmai

Tęsiame Lietuvos valdovų rūmų temą. Vydo Dolinsko, Romualdo Budrio straipsniai buvo spausdinti „Kultūros“ 7, 8, 9 numeruose. Šį kartą mūsų akiratyje – Valdovų rūmų paramos fondas, įsteigtas 2000 metų rugpjūčio 23 dieną. Apie jo veiklą **Aušros Gudavičiūtės** ir Fondo direktorės **Indrės Jovaišaitės-Blaževičienės** pokalbis.

Aušra Gudavičiūtė: Per Lietuvą keliauja Valdovų rūmų paramos fondo, Lietuvos dailės muziejaus ir Pilių tyrimo centro „Lietuvos pilys“ parengta paroda „Praeitį atverta ateičiai. Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmai ir jų atkūrimas“. Kaip Lietuvos visuomenė sutinka šią parodą?

Indrė Jovaišaitė: 2007 m. rugpjūtį paroda buvo pristatyta Vilniuje. Ji supažindina su svarbiausiais Valdovų rūmų istorijos ir atkūrimo faktais. Iki 2009 m. paroda keliaus po Lietuvos muziejus, kitas kultūros paveldo institucijas. Dešimt parodos stendų yra kartu ir kvietimas apsilankyti atstatytuose rūmuose 2009 m. liepos 6 d., ir informacija apie tai, kas bus atkurtoje Valdovų rezidencijoje. Vežiodami parodą maloniai nustembame, kad yra tiek daug palankiai nusiteikusių žmonių. Būgstavome, kad regionams bus neįdomu, kas darosi Vilniuje. Bet yra atvirkščiai. Į parodas atidarymus susirenka intelektualai, kultūringa publika, kuriai viskas labai įdomu. Manau, kad tai liudija pasikeitusią situaciją. Prieš keletą metų Rūmai dar buvo aštrių diskusijų objektas, ir visuomenė dar dalijosi į dvi priešingas stovyklas.

– Ar galite teigti, kad Fondas per aštuonerius gyvavimo metus sėkmingai atliko savo misiją, kad jam pavyko įgyvendinti išsikeltus uždavinius?

– Apibendrinti bus galima 2009-aisiais. Labai sudėtinga įvertinti visuomeninės organizacijos veiklą ir sėkmingumą. Esam ir patenkinti, ir nepatenkinti. Tai dvilypis jausmas, nes visada atrodo, kad galėjai padaryti daugiau, bet, kita vertus, padaryta lyg ir nemažai – surinkta daugiau kaip 3 milijonai du šimtai tūkstančių litų, yra 65 tūkst. aukotojų. Lėšų kaupimas – ne vienintelė mūsų veiklos sritis. Pavyzdžiui, yra darbas su moksleiviais, iš kurio jokios finansinės naudos negaunam. Bet mums labai svarbu, kad moksleiviai būtų įtraukti į Valdovų rūmų propagavimą, kad rūmų idėja jiems taptų sava. Svarbu, kad objektas, kuris buvo ištrintas iš mūsų visų sąmonės, atgytų per mūsų jaunimą. Taigi, vykdomė uždavinius, kuriuos esame išsikėlę – dirbame su moksleiviais, su visuomene, remiame leidinius, skiriame lėšų radinių restauravimui... Džiaugiamės, kad mūsų surinkti pinigai yra prasmingai panaudojami. Nuolatos teikiame paramą Pilių tyrimo centrui „Lietuvos pilys“, o šis tiria Vilniaus Žemutinės pilies teritoriją, restauruoja radinius, leidžia leidinius. Sakykim, šių metų vasario mėnesį buvo pristatyta knygos „Vilniaus Žemutinė pilis XIV a.–XIX a. pradžioje“, „Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro Jogailaičio dvaro sąskaitų knygos 1494–1504“.

– Fondas ieško įmonių, su kuriomis bendradarbiaudamas galėtų gauti paramos. Plačiai žinomas paramos produktas – „Valdovų rūmų“ šokoladiniai saldainiai, kuriuos gamina UAB „Rūta“. Ar, be saldainių, buvo daugiau produktų, kuriuos pirkdami

Valdovų rūmų paramos fondo darbuotojai su Paramos vakaro renginyje dalyvavusiomis Vilniaus licėjaus moksleivėmis.

žmonės galėjo remti Valdovų rūmų atstatymą?

– „Rūtos“ saldainiai – vienas iš geriausių sėkmingo bendradarbiavimo pavyzdžių. Vykdam šį projektą, nuo 2001 metų mūsų Fondui jau pervesta daugiau kaip 350 tūkst. litų. Buvom suradę ir kitų partnerių: turėjom ir „Valdovų rūmų“ alų (UAB „Vilniaus tauras“), iš to projekto gavome 10 tūkst. litų. Su UAB „Acorus Calamus“ platinome arbatą – keletą metų; su Klaipėdos įmone „Baltoji varnelė“ siūlėme dviejų skonių ledus.

Viskas labai priklauso nuo produkto specifikos ir pačios įmonės požiūrio į paramą. Jeigu mūsų idėja neatitinka įmonės rinkodaros ar verslo tikslų, tai nieko nepadarysi. Dar vienas paramos akcijų pavyzdys – vasario mėnesį įvykusi jau šeštoji UAB „Ogmina“ paramos akcija. Tai tokios akcijos, kurių metu žmonės, pirkdami buitinę techniką ar kitas prekes, remia Valdovų rūmus. „Ogmina“ jau yra pervedusi Fondui per 100 tūkst. litų.

– Be abejo, esate dėkingi visiems savo rėmėjams. Kuriuos vis dėlto galėtumėte išskirti kaip ištikimiausius?

– Jeigu ištikimiausiais laikytume tuos, kurie dažniausiai remia, – tai paminėčiau UAB „Rūta“, UAB „Ogmina“, iš fizinių asmenų – vilnietę Aldoną Sietnikienę, Jurbarko rajone gyvenantį Mečislovą Lileiką. Mes labai džiaugiamės, kai žmonės ne vieną kartą paremia. Bet mums, kaip nuolatos su dideliu vargu ieškantiems, bet kokia parama yra labai brangi. Yra atvejų, kai šeima susideda ir perveda tūkstantį litų. Labai džiaugiamės, kai yra didelė suma, bet taip pat džiaugiamės, kai žmogus, tikintis Valdovų rūmų atstatymo idėja, atneša į Fondą savo nedideles santaupas. Mes, kaip Fondas, norintis pagerbti savo rėmėjus, turėjome sugalvoti tam tikrą gradaciją: Statytojas (paaukojęs nuo 1,000 iki 10,000 Lt), Garbės statytojas (nuo 10,000 iki 100,000 Lt) ir Didysis statytojas (nuo 100,000 Lt). Esame pasirašę susitarimą su LR Kultūros ministerija, kad visi žmonės, kurie žinomi Valdovų rūmų paramos fondui (yra ir anonimiški atvejai, kai žmogus nepasirašo pavardės), patenka į sąrašus, kurie bus saugomi Valdovų rūmuose. Dėl suprantamų sunkumų į garbės lentas rūmų Atkūrimo menėje pateks ne visi rėmėjai, o tik tie, kurie paaukojo tūkstantį litų ir daugiau.

Iki šiol išdalyta 418 statytojo diplomų, 31 garbės statytojo diplomai ir 8 didžiųjų statytojų diplomai. Yra dar ir padėkos diplomai, kuriuos teikiame už pagalbą organizuojant renginius, už idėjas, paskirtą laiką. Tai diplomai, dalijami moksleiviams, savanoriams, dailininkams, solistams.

– Ar yra įmonių, iš kurių tikėtis paramos, bet iki šiol jos nepavyko gauti?

– Lietuvoje yra labai daug įmonių, kurios sėkmingai dirba, bet mūsų neparėmė. Labai norėtume, kad mus paremtų ir „Vilniaus prekyba“, ir „Achemos grupė“, ir visi Lietuvos bankai. Kreipiame ir gauname neigiamus atsakymus. Po metų ar keletą metų vėl bandom iš naujo. Kai kurių įmonių rėmimo strategija tiesiog yra kita – pavyzdžiui, jos remia aplinkosaugą.

– Kaip sekasi paramos klausimais bendradarbiauti su išeivija?

– Džiaugiamės, kad yra Valdovų rūmų paramos komitetas, kuris dirba JAV. Jam vadovauja viena iš Valdovų rūmų paramos fondo steigėjų – Regina Narušienė. Vienas dalykas – mėginti susisiekti su lietuviais užsienyje iš Lietuvos, kitas dalykas – kai yra žmonių, kurie dirba ten ir pažįsta tenykštę bendruomenę. Regina Narušienė dažnai būna Vilniuje, čia ji iš mūsų gauna visą informaciją. Išeivijos indėlis tikrai yra svarbus. Nuostabu, kad žmonės, kurie yra užaugę ne Lietuvoje, jaučia Lietuvos gyvenimo pulsą ir domisi, kas pas mus vyksta. Žinoma, išeivijoje organizuojama mažiau paramai rinkti skirtų akcijų nei čia, Lietuvoje. Tai ir suprantama – tenykščio komiteto veikla yra savanoriškas darbas, tam turima mažiau pajėgų.

– Ar Fondas palaiko ryšius su vienu iš steigėjų – dr. Juozu Kazicku?

– Taip. 2006 m. baigėsi penkerius metus jo finansuotas kasmetinis žurnalistų konkursas. J. Kazickas per penkerius metus skyrė 75 tūkst. litų, iš kurių buvo apdovanoti daugiausia apie Valdovų rūmus informacijos paskleidę žurnalistai ir rėmėjai. Pirmoji jo parama buvo 100,000 litų – pirma didelė injekcija Fondui. Kai tik dr. J. Kazickas būna Lietuvoje, mes susitinkam. Tai vienas iš aktyviai dalyvaujančių Fondo veikloje steigėjų.

– Kokių darbų dar turite nuveikti per šiuos metus? Kam skirsite paramą?

– Teikdami paramą mes toliau koncentruojamės į radinių restauravimą, leidybą, parodų organizavimą. Laukia krosnių atkūrimo darbai, kuriuos Fondas kiek galėdamas parems. Kaip ir kasmet šiltuoju sezonu sekmadieniais rengsime teatralizuotas ceremonijas prie Valdovų rūmų. Esame numatę keletą projektų moksleiviams, vienas iš jų – jau tradicine tapusi moksleivių darbų mugė Katedros aikštėje. Liepos 6 d. įvyks rėmėjų pagerbimo iškilnės, per kurias Katedros aikštėje įteikiame Didžiojo statytojo diplomus. Iki šiol kasmet turėdavom kam įteikti, žiūrėsim, kaip bus šiais metais. □

Visuomenė turi jausti atsakomybę

Trys klausimai Edmundui Kulikauskui

Valdovų rūmų paramos fondo vienam iš steigėjų, Fondo valdybos nariui.

– Nuo 2000-ųjų, Fondo įsteigimo metų, iki 2006-ųjų vadovavote Fondo valdybai. Kaip ji keitėsi per tuos metus?

– Trys asmenys valdyboje yra nuo pat Fondo įsteigimo iki šiol. Tai dabartinis pirmininkas Algirdas Vapšys, dr. Eugenijus Jovaiša ir aš. Valdyboje dar yra buvę dr. Edmundas Rimša (2000–2001), skulptorius Stanislovas Kuzma (2001 – 2002), poetas Marcelijus Martinaitis (2000–2006), verslininkė Dalia Gruodienė (2002–2006). Šiuo metu valdyboje, be minėtų trijų nuolatinių narių, yra kultūros veikėja, menotyrininkė Beatričė Kleizaitė-Vasaris ir politikas Gintaras Songaila. Valdyba renkasi maždaug kartą per mėnesį.

Yra kelios valdybos veiklos kryptys: rūpintis Valdovų rūmų garsinimu, lėšų kaupimu, stebėti Valdovų rūmų atstatymą ir pasisakyti kai kuriais atvejais, ieškoti naujų būdų, kaip įgyvendinti Valdovų rūmų tradicijas.

– Ar mažtoma, kokia taps Fondo veikla atstačius Valdovų rūmus ir atvėrus juos visuomenei? Ar Fondas išliks?

– Apie tai diskutuos Fondo steigėjai, kurių šiuo metu yra 21, po to, kai mus paliko a. a. monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas ir iš Vilniaus į Telšius persikėlė

Jo Ekscelencija vyskupas Jonas Boruta. Steigėjų susirinkimas, kurio viena iš temų ir bus tolesnis Fondo likimas, įvyks š. m. balandžio mėnesį. Gali būti, kad Fondas liks kaip buvęs, bet gali būti, kad jis bus integruotas į Valdovų rūmų administracinę struktūrą. O gali nutikti ir taip, kad Fondas likviduos, nes misija įgyvendinta – Rūmai atstatyti. Tai buvo mūsų pradinis uždavinys.

Iš dalies tai gali priklausyti nuo būsimos Valdovų rūmų administracinės struktūros ir vadovybės. Šiuo metu Fondo steigėjai yra pateikę savo nuomones LR kultūros ministerijai dėl jos parengto Valdovų rūmų administracinės įstaigos statuto. Kai kas siūlo, kad Valdovų rūmams vadovautų ne vienas direktorius, o būtų sudaryta Patikėtinių taryba, kaip yra, pavyzdžiui, Britų muziejuje, Gamtos istorijos muziejuje Londone, JAV ir Kanados muziejuose. Manome, kad eksploatuojant tokį valstybinės svarbos objektą kaip Valdovų rūmai turi dalyvauti visuomenės atstovai, kad visuomenė būtų įtraukta, jaustųsi atsakinga.

– Kaip jūs žiūrite į nuomones, kad atstatyti Valdovų rūmus – dar ne viskas, kad reikėtų atkurti visą Vilniaus pilių kompleksą?

– Aš balsuočiau už Aukštutinės pilies atkūrimą, už Vilniaus pilies gynybinių sienų, kurių kontūrai dabar pažymėti Katedros aikštėje, fragmentų ir vieno kito bokšto atkūrimą. Galėtų būti atkurti ir Pilies vartai, kadangi turima nemažai informacijos: yra išlikę ne tik pamatai, bet ir piešiniai. Pilies sodo atkūrimas yra numatytas, bet ne iki 2009 metų. Iki 2009 metų turi būti padarytas privažiuojimas prie rūmų, paruoštos aikštelės turistų autobusams.

Kalbėjosi Aušra Gudavičiūtė

Iškilaus dvasininko veikla, arba žąsiaganio istorijos

JUSTINAS PIKŪNAS

Vaclovas Aliulis, MIC „Vieno žąsiaganio istorija“. Vilnius: Aidai, 2007, 340 psl.

Tai sudėtinga knyga, susidedanti iš pasakojimų ir gilių pamąstymų. Pirmoji dalis: Gražinos Ramoškaitės-Gedienės interviu – 40 psl. Apie Aliulio vaikystę, gimnaziją, šventimus, pirmąsias parapijas, Liturginę komisiją, Lietuvos okupaciją, to laikotarpio žiaurūs įvykius. O ką apie žąsis? Žąsis ganyti savoje tėviškėje Vaclovui gal ir nebuvo sunku, nes žąsys laikosi būryje. Štai rudenį suaugusios žąsys išplečia sparnus, visu būriu pradeda bėgti ir pakyla į orą, dalis net aukščiau medžių... Baimė ištinca – praganiau žąsis. Kas man bus? Žąsys, paskridę 200–300 metrų, nusileidžia, ir sunkios mintys nuskęsta į pašamonę. Kas kita su kiaulių ganymu – jos bėga į visas puses ir reikia būti atletui, kad savininkui ar kaimynams nepadarytų nuostolių... Kiaulių ganyti, matyt, jam neteko. Paties žodžiais tariant, save jis laiko lepinėliu. Ir artimieji, ir auklėtojai jį mylėjo ir rūpestingai ugdė.

Kai 1944 metų vasarą dalis draugų traukėsi į Vakarus, jie kalbino jį jungtis, bet Aliulis tikino, kad ir kažin kas būtų, kunigo vieta – su tauta. Vaclovas nesigailėjo pasilikęs. Net baisiausiais okupacijų metais jis nebuvo atplėštas nuo tautos. Nors su dažniais trukdymais jis galėjo dirbti kvalifikuotą bažnytinių ir kultūrinių darbų. Kai vietoj kun. Prano Račiūno nuvažiavo dviračiu į Valkininkus talkinti atleidams, ankstų rytą išgirdo, kaip bilda klebonija nuo kaustytų batų... Sunkvežimio kampuose sėdi mongoliškų veidų kareiviai, grasina sušaudysią juos. Nuveža į Trakus, uždaro į išankstinio sulaikymo kamerą. Kun. Račiūnas sužino, nuvažiuoja į saugumą. „Kam jūs mano draugą laikote, aš ten turėjau būti, aš jį nusiunčiau.“ Vienuolika parų patardė, nenustatė jokių ryšių su suimtaisiais. Bandant angažuoti bendradarbiavimui, atsakęs, kad tai kunigui nedera – negaliu. Pagrasino: važiuos į kolūkį. Vis dėlto paleido. 1949 metais jį ir kitus marijonus B. Pušinis tardė dėl atrastos mažos knygelės. Dėl to jis buvo ištremtas iš Vilniaus. Jo patirtos skriaudoms siejasi su bedieviško sovietų režimo skriaudomis Tautai ir Bažnyčiai. Kaip kunigas ir rašytojas, V. Aliulis sunčiausiai išgyveno atskyrimą nuo inteligentijos, nuo jaunimo. Tą atskyrimą pramušti bandė straipsneliais bei atsiliepimais, rašytais į „Litera-

tūrą ir meną”, „Tarybinį mokytoją”, „Tiesą”, „Gimtąjį kraštą” ir kitur (psl. 46). Kalbėdamas apie savo parapijinę veiklą tvirtina: „Nėra beprasmiškų dalykų. Ten, kur atrodė, jog mano darbas ir mano meilė buvo atmesta, vis tiek tam tikrą metą ji turėjo savo reikšmę ir prasmę” (psl. 50).

Kitos keturios dalys rašytos jo paties – su atvira širdimi. Vos sulaukęs 14 metų Vaclovas pamilsta jam nuostabiai atrodančią merginą. Švelnūs meilės jausmai nesutrukdė nei mokytis, nei įstoti į noviciatą. Tai buvo pirmas, bet nepaskutinis jo įsimylėjimas. Knygoje jis atviras, nuoširdus. Noriu priminti, kad Marijonų gimnazijos metais Vaclovas garsėjo savo kalbiniais gabumais, taip pat sugebėjimu atsakyti į kitų moksleivių klausimus bei pateikiamas problemas. Šioje gimnazijoje buvo mokoma penkių kalbų: lietuvių, vokiečių, lotynų, graikų ir prancūzų. Lietuvių kalbos mokytojas Vincas Ramanauskas (rašytojas Vincas Ramonas) buvo žinomas dėl pažymių kietumo. Kiti negalėjo pasigirti penketukais, bet juos rinkdavo jaunas lituanistas V. Aliulis. Išties, iš visų dalykų penketukai. Daug vėliau jis buvo keliamas į rytų ir pietų Lietuvos parapijas, vyskupų deleguojamas į Vatikaną bei kitas šalis. Išmoko ir daugiau kalbų – lenkų, gudų, rusų, italų, anglų... Visos kalbos jam tapo geromis tarnaitėmis. Galima tvirtinti, kad

kalbų mokėjimas bus jį išgelbėjęs nuo Sibiro tremties, nes kaip vertėjas ir redaktorius jis tapo būtinu žinovu Vilniuje, vėliau Vatikane ir kitur.

Dėl užsienio akių sovietų režimas buvo tiesiog priverstas leisti lietuvių kalba Šventąjį Raštą, katalikų kalendorių-žinyną, maldynus... Vyksta religinės ir mokslo konferencijos užsienyje – į jas dažnai siunčiamas kun. V. Aliulis, nes jis moka užsienio kalbas, gali versti, skaityti pranešimus, reikšti gerai apgalvotas mintis įvairiais tikėjimo ir politikos klausimais bei kūrybiškai spręsti dilemas, susidarantias verčiant. Jo kelionių apimtis stebėtinai plati (žinant sovietų varžymus išvykti į užsienį). 1980 metais V. Aliulis nuvežė į Romą keturis „Romos mišiolų” egzempliorius ir kitų rašinių maišą. Įžengęs į Švento Petro baziliką, jis patyrė neapsakomą įspūdį: „Jaučiausi savaip atstovaujantis tūkstančiams Lietuvos tikinčiųjų, trokštančių ir negalinčių šičia apsilankyti.” Su vyskupu Liudviku Pavilioniu nugabeno atsivežtą turtą į Dievo garbinimo kongregaciją Vatikane. Po poros dienų (balandžio 23) gavo tris dekretus, patvirtinančius trejopus „Skaitinius”. Dėl „Romos mišiolų” patvirtinimo teko paprakaituoti „Mišių eigos” vertimą derinant su Romos lietuvių teologais ir vyskupu Antanu Deksnium. Gal per keturis posėdžius Kolegijoje buvo viskas suderinta ir abiejų vyskupų patvirtinta. To neužteko, nes esmines duonas ir vyno konsekracijos formules tvirtina pats Šv. Tėvas, pateikęs jam grįžtamąjį pažodinį vertimą į lotynų kalbą. Tuomet atgal žvilgsnis į lietuvių kalbos tikslumą. Vėl kalbos žinovų debatai – laimi Aliulio tekstas (psl. 213–222). Gausiose Europos, Azijos, Šiaurės ir Pietų Amerikos kelionėse kun. V. Aliuliui, MIC, teko sutikti ir bendrauti su aukštais Katalikų Bažnyčios ir kitų krikščionių bendruomenių atstovais – teologais, filosofais, politikais ir mokslininkais. Dėl jo erudicijos ir nuoširdaus draugiškumo susikūrė ilgalaikės draugystės. Knygoje tiek daug pavardžių, miestų ir įvykių, kad atsiveria tikra aliulijada.

Lietuvos Sąjūdžiui organizuojantis, kun. Aliulis įsijungė į jo veiklą ir tapo LS tarybos nariu. Tai buvo lemtingas metas visai tautai, kai dainos ir giesmės skambėjo „Baltijos kelyje”, kai 1991 m. sausio 13-osios naktį buvo girdimi atidardantys tankai... Tai dvi Tautos Atgimimą atskleidžiančios viršūnės. V. Aliulis apibūdina pagrindinius Lietuvos laisvės kovų veikėjus ir daugelį kitų (psl. 167–176). Kaip dvasininkas ir intelektualas V. Aliulis yra stebėtinai daug nusipelnęs Bažnyčiai ir Tėvynei. Tą gali paliudyti gausūs jo bičiuliai, tą atskleidžia ir šis autobiografinis leidinys. □

Muzikologų šventės atskambiai

DANA PALIONYTĖ

Dar neseniai Lietuvoje buvo sielvartaujama, kad stinga literatūros abstrakčiausios ir sudėtingiausios meno rūšies – muzikos klausimais. 2007 metais užderėjo kaip niekada didelis derlius: išleista net 15 knygų apie lietuvių kompozitorius, atlikėjus ir rinkinių, gvildenančių bendrąsias muzikos istorijos, teorijos, estetikos problemas. Vasario 24 d. tuo derliumi galėjome pasidžiaugti, susirinkę į puošnius Vilniaus paveikslų galerijos (buvusius LDK didikų Chodkevičių) rūmus. Čia buvo surengtas šventinis vakaras „Muzika, išsakyta žodžiais...“, apibendrinęs naujų leidinių konkurso rezultatus ir paskelbęs Vytauto Landsbergio, šviesios atminties Onos Narbutienės (1930–2007) ir Sauliaus Karoso labdaros ir paramos fondo premijų laureatus. Lentynoje puikavosi ir visų konkursinių leidinių parodėlė, sudominusi lankytojus ne tik spalvingais viršeliais, bet ir tematikos įvairove, aktualumu. Vien pavarčius knygas, galėjai pastebėti, kad jos veik visos praturtintos unikaliomis fotografijomis, kitokio pobūdžio iliustracijomis (net charakteringais piešiniais), veik visos turi išsamias bibliografijas, diskografijas ir kitokius priedus. Žinoma, ir specialistams, ir kitiems skaitytojams svarbu buvo ne tiek jų apdarai, kiek turinys, įžvalgų gelmė. Šiame straipsnyje, dėl vietos stokos, galiu apie tai tik užsiminti.

Iš pradžių dėmesį patraukė dviejų kompozitorių monografijos. Pereitais metais muzikologė Rūta Gaidamavičiūtė išleido knygą „Tarp tylos ir garso“ apie žinomą kaunietį Vidmantą Bartulį, o Audronė Žiūraitytė – „Skiautinys mano miestui“ apie plačiai pagarsėjusią kompozitorę Onutę Narbutaitę. Pirmoji atskleidžia ne tiek V. Bartulio muzikos slėpiningąsias savybes, kiek paties kūrėjo individualybę, charakterį, linkusį į šiam šimtmečiui būdingus *show* dalykus. Antroje knygoje esmingiau paliečiamas O. Narbutaitės kompozicijų savitumas, muzikinės raiškos bruožai, nuotaikų charakteristikos. Abiejose monografijose esama pačių kompozitorių pasisakymų, dialogų, kitų autorių straipsnių bei pamąstymų.

Prie kitos grupės priskirčiau leidinius, skirtus žymiems mūsų atlikėjams. Greta Ritos Aleknaitės-Bieliauskienės knygos „Susitikimai su praeimi. Jonas Urba“, dėmesį ypač patraukia solidi muzikos kritiko Edmundo Gedgaudo parengta knyga „Muzikos magas Jonas Aleksa“. Iš tiesų dirigentas J. Aleksa turėjo magiškų galių – gebėjo užburti ir atlikėjus, ir klausytojus. Apie jo sugestvąsias talento savybes šioje išmintingai sudarytoje knygoje byloja žinomi atlikėjai, bičiuliai, artimieji.

Į muzikinę dabartį vėl sugrįžo daugelio mūsų mokytoja, M. K. Čiurlionio jauniausioji sesuo Jadvyga Čiurlionytė (1899–1992): etnomuzikologė Laima Burkšaitienė pagaliau išleido turiningą rinkinį „Jadvyga Čiurlionytė“, atskleidžiantį šios neeilinės asmenybės plačią mokslinę, folkloristinę, pedagoginę veiklą, jos gyvenimišką patirtį ir įtaką daugeliui anų laikų kultūrinių procesų. Kitoniškai įdomus Vytautės Markeliūnienės parengtas kompozitoriaus ir pedagogo J. Nabažo (1907–2002) epistolinis palikimas – „Jonas Nabažas. Dienoraščiai 1922–1945“. Juose patraukia detalūs, dalykiški kasdienio gyvenimo faktų ir reiškinų paste-

bėjimai, savita muzikinių įvykių interpretacija.

Monografijų žanrui priskirčiau ir nūnai mūsų padangėje populiarias vieno autoriaus muzikologinių darbų rinkines. 2007-aisiais pasirodė net trys tokio pobūdžio leidiniai – Algirdo J. Ambrazo studijų, straipsnių, esė ir atsiminimų knyga „Muzikos tradicijos ir dabartis“, kurią inicijavo ir sudėstė kolegė Gražina Daunoravičienė. Tarp tų per penkias dešimtis metų susikaupusių tekstų, ypač vertingi apie lietuvių muziką, tautinės kompozitorių mokyklos susidarymą ir raidą; rinktinėje esama autentiškų žinių apie estų, vokiečių, rusų, prancūzų, armėnų žymiuosius

menininkus bei mokslininkų pasiekimus.

Pereitais metais literatė ir muzikos kritikė Irena Mikšytė, pasitikdama garbų savo jubiliejų, išleido straipsnių rinkinį „Klausyta, stebėta, bendrauta: muzikinė publicistika (1957-2007)“, kuriame, regis, išpūdingiausi yra anais gūdžiais laikais šiltomis spalvomis „tapyti“ muzikų portretai. Muzikinėms aktualijoms skirta ir klaipėdiečių Daivos Kšanienės straipsnių rinktinė „Apie muziką ir laiką. 1965–2005“. O kas nėra susipažinęs su trijų Baltijos tautų muzikologų ilgametės bendrystės idėjomis, tepaima į rankas Jūratės Burokaitės ir

Rūtos Goštautienės sudarytą leidinį „Baltijos muzikologų konferencijos. Istorija ir tradicijos“, kuris išleistas Vilniuje, minint 40-ąsias šios tradicijos metines.

Į gilesnius muzikos teorijos bei estetikos vandenis „neria“ kai kurios kitos anąmet išleistos knygos. Tai – R. Ambrazovičiaus „Psichologiniai muzikinės darnos aspektai“ ir R. Goštautienės sudaryta verstinė knyga „Muzika kaip kultūros tekstas“. Pastaroji ypač svarbi tuo, kad atveria Lietuvos skaitytojams platų ir įvairų Vakarų muzikologijos pasaulį. Leidinyje ypač gausu JAV mokslininkų, tarp jų L. B. Meyerio, J. Kermano, L. Treitlerio, R. Taruskinio ir kt. tekstų apie kultūrinę muzikologiją, naujus klasikos perskaitymus, šiuolaikinės muzikos problemas.

Paminėsiu dar 2007 m. pasirodžiusį D. Kučinsko sudarytą „Chronologinį Mikalojaus Kons-

tantino Čiurlionio muzikos katalogą“, o ypač išskirsiu mokslo darbų rinkinį „Lietuvos muzikologija“. Tai periodinis leidinys, inicijuotas ir kasmet sudaromas G. Daunoravičienės, skirtas įvairiapusiams muzikologijos klausimams bei tyrinėjimams. Aštuntoje knygoje greta lietuvių autorių originalo kalbomis publikuojami ir užsienio specialistų darbai, leidžiamy palyginti jų ir mūsų mokslinės minties ypatumus. Ir, pagaliau, kapitalinis daugelio Lietuvos muzikologų, kritikų, pedagogų ilgamečio triūso rezultatas – trečiasis (paskutinis) Muzikos enciklopedijos tomas (I – 2000 m., II – 2003 m.). Turbūt, nėra

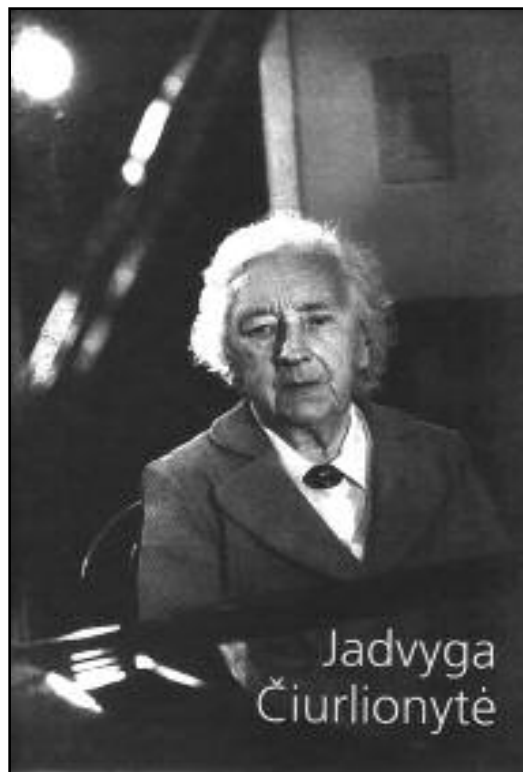
abėjonių, jog enciklopedija – patikimiausias ir išsamiausias žinių šaltinis. Žinių, reikalingų ne tik specialistams, besimokančiam jaunimui, bet ir visiems, bent kiek besidomintiems muzikos praeities dalykais, jos dabartimi, ir tiems, kurie geba prognozuoti ateities raidos perspektyvas.

Taigi, kaip matome, muzikologinių leidinių kupeta iš tiesų didelė. Konkurso septynių narių komisijai, vadovaujamai Donato Katkaus, teko nelengvas uždavinys – išrinkti geriausius. Būta ilgų diskusijų, bet galiausiai išskristalizavo vieninga nuomonė: už fundamentalų darbą – Muzikos enciklopediją – savo vardo fondo premiją įteikė pats V. Landsbergis kolegai Algirdui Ambrazui, „kaip vyriausiam to fundamento mūriniui“; O. Narbutienės pirmoji premija skirta E. Gedgaudiui už knygą „Muzikos magas Jonas Aleksa“, antroji – Daivai Budraitytei-Parulskienei už nuopelnus populiariai lietuvių muziką Lietuvoje ir pasaulyje; S. Karoso jaunojo kritiko debiuto premija atiteko J. Dobriakovui, publikuojančiam straipsnius apie elektroninę muziką.

Suprantama, jog muzikologų šventėje skambėjo gyva muzika: grojo violončelininkas M. Bačkus ir kamerinis ansamblis. Kol buvo grojamos

improvizacijos D. Gershwinio preliudų temomis, prisiminiau kolegų išleistas knygas apie žymiuosius mūsų išeivijos muzikus – V. Jakubėną (1994, sudarytoja L. Tamulytė-Venclauskas), K. V. Banaitį (1996, autorė ir sudarytoja O. Narbutienė), solistą V. Baltrušaitį, Chicagos lietuvių operą ir lietuvių muzikus Vokietijoje 1944–1949 (atitinkamai – 1996, 1999, 2005 metais, autorė Jūratė Vyliūtė), J. Kačinską ir violončelininką P. Armoną (1997 m. ir 2005 m., autorė ir sudarytoja D. Petrauskaitė), V. Bacevičių (2005 m. autorė ir sudarytoja O. Narbutienė, I tomas; sudarytojas E. Gedgaudas, II tomas), smuikininką Iz. Vasyliūną (2006 m., autorė ir sudary-

toja V. Markeliūnienė)... O šias eilutes rašančioji jau parengė knygą, skirtą Bostone gyvenusio kompozitoriaus, choro dirigento ir pedagogo J. Gaidelio 100-mečio, kurį švęsime 2009 metų pradžioje, jubiliejui. □

Lidijos Šimkutės poezija: vartai į tylą

VAIVA BILAITYTĖ

Lidija Šimkutė: Gyvenimas dviejose kultūrose. Poezijos slaptą versmę – Universitetas Vytauti Magni, Nr.7(90), spalio 2004 m., Kultūros barai – birželio 2005 m.

*Išsiskyrimas –
Tai neišstartais žodžiais
aprišta žaizda.*

*Kokia laimė, kad ne viską pasakėme,
Nepasotinome troškulio,
Ilgėjomės vienas kito,
Bet tepalietėm kūną.*

Lidija Šimkutė

Tai eilėraštis, atvėręs duris į tylą ir užmezgęs pažintį su Lidijos Šimkutės, poetės iš tolimo ir egzotiško Australijos kontinento, kūryba. Tyla tuo metu man buvo stulbinantis atsakas į Pradžią Pradžios, pirmąsio pasaulėvaizdžio paieškas, dabar – tai esminis elementas, vienijantis visą mano kūrybos suvokimo plotmę.

Poetė Lidija Šimkutė rašo: „Lietuvos šaknys, dominuojanti anglosaksų ir daugiakultūrė aplinka, Australijos kontinentas – visa tai yra mano, kaip poetės, likimo esmė šioje planetoje. Ieškodama atsako į klausimą: ‘Kas paskatino rašyti poeziją?’ Be abejo, tai buvo gilus vidinis poreikis, kuris svarbus visoms meno raiškoms. Daugelis meno šakų greičiausiai bando suvokti nesuvokiamą pasaulį, į kurį ne savo noru patekome. Mūsų smalsaujanti sąmonė trokšta suvokti, ar tai atsitiktinumas, ar būtinybė, kokia mūsų gyvenimo paskirtis, ar mes turime nubrėžti savo likimo kelią ar grįžti į pačią pradžią – Okeaną, iš kurio pakilo banga?”

MANO PASLAPTINGOSE ŽEMĖSE

Ošia jūros banga

Toje jūros bangoj
Plaukia pradžia

Lidija Šimkutė lietuviybę suvokia kaip pasaulio, o ne konkrečios bendruomenės žmogus. Jos eilėraščiuose ryškus viskam atviro žmogaus jautrumas, mąstymo erdvė. Jai poezija yra tarsi malda ir kartu ryšio forma. Lidija tiki poezijos (žodžio) ir meilės orumu, amžinosiomis tiesomis. Toliau ji rašo „Man buvo lemta gimti Lietuvoje, kuri akivaizdžiai skiriasi nuo Australijos kontinento, kur man lemta gyventi didžiausią gyvenimo dalį. Dėl nenusakomos priežasties, brendimo procese Lietuvos paslaptį ir tėvų išlaikyta gimtinės kultūra man tapo stipriu mitiniu referencijos tašku.” Poetė juto būtinumą rašyti lietuvių kalba. Šis nusistatymas skatino tobulinti lietuvių kalbos įgūdžius, susipažinti su lietuvių tautosaka, literatūra, istorija. Jos kūryba siejasi su bendražmogiškumo dėsniais, eilėraščiuose nėra nei socialinių-istorinių, nei politinių įvykių. Šimkutės poezijoje yra tylą, išreiškiamą „tuštumomis”, kurias užpildo skaitytojo suvokimas.

Daugelis menininkų telkiasi savyje arba juos žavi tam tikra gyvenimo pasaulėžiūra, kurią jie bando nagrinėti. Poetė rašo „mane domina mūsų pirmąsio pradžia, kuri mūmūsų formuojasi archetipiniais simboliais”. L. Šimkutė nelaiko savęs egzilio poete, nors pradžioje rašydama pasirinko lietuvių kalbą. Anot kūrėjos, „poezija turėtų būti atvira naujų įvykių galimybėms, nujausti simbolių reikšmę, kuri mus giliai paliečia, suteikia gyvenimui pilnatvės ir gilesnį meno supratimą.” Tylos kultas kūryboje yra neišvengiamai susijęs su Rytų pasaulio kultūromis, kur tylo vaidina ypatingą vaidmenį ne tik daugelyje meno šakų (japonų poezijos forma haiku, nacionalinė drama, vaiz-

Iš kairės: literatūros kritikė Ramutė Dragenytė, poetė Lidija Šimkutė, Vaiva Bilaitytė, istorikas Vytautas Smilgevičius Čiurlionio namuose, Vilniuje, po poezijos ir CD pristatymų bei poezijos skaitymo.

duojamojo meno tradicijos), bet ir iki šių dienų išlikusioje archetipinio pasaulio sampratoje. Rytų kultūros pateikia savo Pradžią Pradžios pasaulio modelį, įvilktą į subtilų mitų ir legendų drabužį, plėtojantį esminių metaforų ir simbolių kalbą (pirmąsio sielos kalbą). Poetės Lidijos Šimkutės archetipinio pasaulėvaizdžio paieškos, paremtos tylos ir absoliučiosios pradžios kertiniais elementais, jungiasi į stulbinamą stiprią jungtį kartu su japonų mitais ir legendomis. „Tai, ką Vakarų galvosena nusako kaip sutapimą, atrodo, yra Rytų pasaulio pagrindinis akstinas”.

S tebėtina, kaip emocijų, intuicijos vedamos pastangos atskleisti glūdintį, kartu su gimimu atsineštą pirmąsį pasaulėvaizdį ir surasti jo kilmės šaknis yra panašios į japonų tautos sukurtą pirminio pasaulio modelį („Daugelis mano, kad esminis šaltinis yra esąs mūsų kolektyvinėje sąmonėje – tai mūsų kūrybos šaltinis”). Tad kuo skiriasi šis modelis, sukurtas prieš tūkstančius metų svetimoje kultūroje, nuo ieškomo dabar, savyje. Peršasi mintis, jog tas pats archetipas galioja visoms kultūroms, tik pasireiškia skirtingu pavidalu, ikūnijančiu kelią į jį. Kosmopolitiškame šiandieniniame pasaulyje minėtasis pavidalas nėra izoliuotas etniniu požiūriu, veikia tai alternatyva, kurią kiekvienas pasirenka eidamas pirminio pasaulėvaizdžio link. Tačiau lengvai prieinama įvairi kultūrinė aplinka neišsaugo „originaliosios kultūros grynumo”, neišvengiama kultūrinė sąveika, kurios rezultatas ir yra tas ikūnytas kelias. Baudau pažvelgti, kuo skiriasi kelias į save per tylą L. Šimkutės ieškojimuose ir mano vizijų pasaulyje?

Kultūrų sąveika yra įtaigus, akimirka trunkantis procesas. „Kūrybą galime palyginti su šamanistine patirtimi, kai šamanas persikelia į kita dvasinę sferą. Kalbant apie poetą – tai kūrybos pasaulis, glūdintis mūmūsų, tarsi snaudžiantis, laukiantis prikėlimo ir esąs anapus mūsų logiško suvokimo.” Rezultato plėtotė prilygsta amžinybei, bet pats sąlytis yra be galo subtilus, loginio proto kloduose neiššifruojamas, milžinišku greičiu pralekiantis pro mūsų vidines akis. Nejaugi visuotinis pasaulio archetipas, tylą ir akimirka diktuoja savo veikimo ciklą? Tai leidžia numanyti, jog panašumo ir skirtumo sąvokos neturi aukščiausių kritinių taškų. Nėra sienos, kuri drastiškai skirtų panašumą nuo skirtumo... Pradžią Pradžios pasaulyje migruoja savame cikle...

Kur glūdi panašumų skirtumai ir skirtumų panašumai? Ieškau tylos garsų ir spalvų bei aki-

mirkos virsmo amžinybe Lidijos Šimkutės poezijoje. Mano pasirinkimas grindžiamas dviejų skirtingų kultūrų, dviejų skirtingų žmonių ir jų suvokimo, dviejų skirtingų erdvių ir laiko matavimų (akimirkos ir amžinybės) sąveikos principu. Nejaugi visa tai, ką mums kasdienybėje įprasta vadinti panašumais, yra neginčijamas sielos erdvės matmuo? Kaip tai kinta žmogaus sielos pasaulyje? Kaip toli pažengiami narpliodami intuicijos mįslės? Kodėl pasaulyje yra taip, kaip yra?

L. Šimkutės poezija, kalbanti tiesiogiai, simbolių ir metaforų pavidalu, srūva į žmogų, veržiasi į tolius ir kartu yra čia pat, šalia; kūryba, siekianti Absoliuto amžinybėje ir randanti atsaką gamtiškajame ir žmogiškajame buvime. Tai žmogaus dvasios veikla, sukurianti žemėlapi, logiško proto klode neapčiuopiamą, bet pajuntamą sielą, paliečiamą intuicija per tylą man, skaitytojui. Atradau unikalią poeziją – mistišką vartus ne tik į anapusinį pasaulį, bet ir į ieškojimų bei atradimų erdvę, sutelpančią amžinybe virtusioje akimirkoje. Man svarbu sužinoti, ką junta, patiria, įrežia į savo gyvenimą žmogus per akimirka. Kiek jausmas svarbus tai esminei akimirkai? Kokie intuicijos, atsinešto pirminio pasaulėvaizdžio tiltai veda į ten, kur žmogus linkęs prilyginti visiškai tuštumai, nebuvimui. Ar taip nėra ištrinamas tikrasis amžinumo matas? Ar verta neigti akimirkos jausmo proveržį ir tuo pačiu metu bandyti įsikibti į tai, kas amžina? Ar galima kūrybą skirstyti į akimirkos ir amžinybės, į nestabilaus ir neišjudinamo mūro modelį? Ar toji nemari dimensija nėra akimirka? Gal toje paneigtoje praeinamybėje ir yra visas mūsų gyvenimas?

Poetės L. Šimkutės kūryba, įkvėpta magiško intuicijavimo, man visų pirma reiškia vartus į buvimą kartu su savimi, tylą ir pirmąsio pasaulio vaizdiniu. Poezija susiejama su japonų mitais ir legendomis, ši sąjunga perkeliama į mano suvokimo plotmę ir visa tai akimirksnio ciklo dėka sugražinama į mus veikiantį išorinį pasaulį. Tačiau kažkas lieka iš anksčiau ir transformuodamas sutveria ciklą. Taip atsitinka ir su magiškais vartais virtusia poezija – jos simboliniai, metaforiniai žodžiai pasilieka manajame tylos suvokime ir išplinta mus veikiančio išorinio pasaulio jėgose. Žmogaus suvokimas ir jausmai, visas pasaulis turi daugybę ciklų. Tad kas gi įvyksta toje esminėje akimirkoje? Kaip ilgai iš tikrųjų gyvename? Gal mūsų gyvenimai trunka tiek, kiek jaučiame? Kiekviena būseną turi išėjimą į rezultatą, jei radai savuosius vartus. □

Vilniaus verbos Aušros vartų gatvėje

Vilniaus verbų sekmadienis, kaip ir Kaziuko mugė, priklauso materialiajam, ne dvasiniam pasauliui. Tai masinių vaikštynių šventė, kai atsipalaidavusi nuo kasdienio darbo ir nesibaigiančių buitės rūpesčių minia plaukia senamiesčio gatvėmis su verbų puokštėmis. Kasmet Vilniaus verbos darosi vis įmantresnės, toli palikusios savo kuklias seses iš praėjusių amžių, tuos tradiciniais liaudies raštais ornamentuotus lazdyno stiebelius, apipintus šlamučiais, katpėdėlėm, kraujažolėm, sausučiais ir kitais pievų ar miško gėlių kuokšteliais, apvyniotais motiejukų, avižų ar rugių varpomis, dažniausiai natūraliomis. Dažyti verbas pradėta jau moderniaisiais laikais. Šalia jų – puošniomis, lyg povo uodegos, viršūnėmis plevēsuoja šiandienų madų verbos, kas kart vis įmantresnės, stebinančios savo dydžiu (1–1,5 metro), šakotus medžius primenančiu karkasu – savotiškos sausažiedžių gėlių skulptūros, išdažytos gana kontrastingų spalvų deriniais. Dabar madingos tapo ir linų puokštelės, žvangančios tamsiai rudais galvučių burbulėliais.

Tarp šių puikuolių Aušros vartų gatvėje tamsžaliu kilimu prie žemės prigludusios kadagio šakelės, pagyvintos baltais žilvičio katinėliais. Jas mielai perka į Aušros vartų šventovės pamaldas skubantys praeiviai. Tradicinių kadagių šakelės ant žemės guli prie dažnos Vilniaus bažnyčios. Žmonės jas renkasi pagal savo skonį, atseikėdami pardavėjams litą, kitą. Jos šventinamos Verbų sekmadienio pamaldų metu.

Šalia verbų ant prekystalių ar tiesiog ant žemės Aušros vartų gatvėje pilna margučių būsimoms Velykoms, molio ir medžio skulptūrėlių –

paukščių ir angelų, taip pat šiaudinukų, greta kurių ore virpuliuoja iš baltų medvilnės siūlų vašeliu nerti angeliukų sijonėliai, skamba stikliniai, kankalioja moliniai varpeliai. Tik rinkis, tik pirk, paslaugūs pardavėjai paaškins ir gamybos technologijos subtilybes.

Vaikai ir suaugusieji grūdasi prie įdomesnių šios savitos, tik Vilniaus kraštui būdingos liaudies meno rūšies dirbinių. Renkasi, derasi, perka ir drauge su minia iriasi Šv. Teresės bažnyčios link. Čia juos pasitinka religinių kalendorių ir knygų, šventųjų paveikslų ir paveikslėlių, rožinių ir kitų devocionalijų pardavėjai. O ankštą gatvės erdvę užpildo nuo stebuklingo Dievo Motinos paveikslu atsklandantis vyskupo balsas, – koplyčioje sakomas tradicinis Verbų sekmadienio pamokslas.

Pasak evangelijų, Kristus, Verbų sekmadienį triumfališkai įžengęs į Jeruzalę, iš šventyklos išvarė prekybininkus, išvirtė jų stalus, tardamas: „Parašyta: mano namai vadinsis maldos namais, o jūs pavertėte juos plėšikų lindyne.“ (Mt 21, 6 – 21). Šiandien bažnyčiose vėl po truputį prekiauja-

ma, bet dar nedrąsiai. Prekyba dažniausiai vyksta šalia šventovių. Šiose vietose susiduria materialusis ir dvasinis pasauliai, bet tas dualizmas – pasitovus gyvenimo palydovas, kai žmogus savo dvasios namus bando statyti ant smėlio. Kas iš to išeina, matome iš šiandieninio vartotojų tvano, kuris žmogų pagauna ir neša lyg šapelį – kurlink?

Unė Simokaitė
Antano Petrausko nuotraukos

